

УДК 371.13 (043.3)

О.Л. Шквир,
старший викладач
(Хмельницький гуманітарно-педагогічний інститут)

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО КЛАСНОГО КЕРІВНИЦТВА

У статті розкрито специфіку розробленої автором технології підготовки майбутніх класних керівників початкової школи.

Проблема вдосконалення системи виховання підростаючого покоління, зокрема молодших школярів, набуває особливої актуальності за нових соціокультурних умов. Вихідні концептуальні положення щодо змісту й організації процесу виховання в початковій школі ґрунтуються на основних засадах Закону України "Про загальну середню освіту", Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Національної програми "Діти України". У їх реалізації провідну роль має відігравати ерудований, професійно підготовлений учитель – класний керівник.

У початковій школі відбуваються значні позитивні зміни: вона стала чотирирічною; відкриваються різноманітні навчальні заклади, в яких діти можуть одержати початкову освіту; затверджені державні стандарти; створюються нові навчальні програми і підручники; поширюється комп'ютеризація навчання. Проте соціоекологічні проблеми, слабка матеріально-технічна база системи охорони здоров'я й освіти є причиною зниження фізичного, психічного та духовного здоров'я молодших школярів. Саме з цього і випливає актуальна наукова проблема пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до класного керівництва за нових умов.

Науковцями проведено низку досліджень, у яких розглядалися різні аспекти діяльності класного керівника: методологічні засади (Н.П.Волкова, Л.Я.Гордін, Н.С.Щуркова); проблема змісту, методів, форм організації виховної роботи (М.І.Болдирев, В.М.Оржиховська, М.І.Рожков); формування в учнів гуманних взаємовідносин (В.О.Білоусова, Г.П.Васянович, Т.І.Люріна); робота з батьками вихованців (І.О.Дружиніна, Р.М.Капралова, Н.О.Петров); основи індивідуального підходу до особистості школяра (С.Г.Карпенчук, М.Ю.Красовицький, М.І.Сметанський); питання організації класного колективу, розвитку самоврядування (А.С.Макаренко, Г.І.Щукіна, М.Д.Ярмаченко); специфіка виховної роботи вчителя початкових класів (Ш.О.Амонашвілі, М.П.Лещенко, В.О.Сухомлинський). Теоретичні та методичні основи підготовки педагога до класного керівництва висвітлені у працях І.Д.Беха, О.А.Дубасенюк, Б.С.Кобзаря, Л.І.Міщик, Г.В.Троцько. Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховної роботи розробляли О.Г.Кучерявий, О.М.Отич, О.Я.Савченко, Л.О.Хомич. Однак проблема технологічних засад підготовки майбутніх учителів початкової школи до класного керівництва ще недостатньо досліджена.

Згідно з психолого-педагогічним словником, технологія навчання – це сукупність форм, методів, прийомів та засобів передачі соціального досвіду, а також технічне оснащення цього процесу [1: 436]. Специфіка педагогічної технології полягає в тому, що в ній конструюється і здійснюється такий навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей [2: 14]. Для характеристики тієї чи іншої технології навчання необхідним і достатнім є виділення таких компонентів, як зміст, організаційні форми, методи та засоби, а саму технологію можна визначити як сукупність знань про зміст, організаційні форми, методи та засоби проведення процесів навчання. Вибір цих компонентів у конкретній технології зумовлюється насамперед кінцевою та проміжними цілями навчання, а також рядом інших факторів: рівнем попередньої підготовки учнів, їх здібностями та нахилами, індивідуальними особливостями сприймання, рівнем технічної оснащеності тощо [3: 201-202].

Виділяють основні критерії, за якими будуються педагогічні технології: концептуальність (концептуальні ідеї наукового пошуку); системність (логіка процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність); керованість (можливість діагностичного цілепокладання, проектування процесу навчання, поетапність діагностики, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів); ефективність (визначення показника оптимальності навчальної методики); відтворюваність (можливість застосування розробленої технології іншими викладачами) [4: 17].

Для здійснення підготовки майбутніх учителів початкової школи до класного керівництва нами була розроблена спеціальна програма, що включає три етапи підготовки студентів. Кожен із етапів передбачає поглиблення, узагальнення і систематизацію професійних знань, поступове формування професійних умінь, розвиток та саморозвиток якостей особистості майбутнього класного керівника. Програма будувалася за принципами цілеспрямованості, послідовності та систематичності, врахування рівня готовності студента, одночасного впровадження різноманітних форм роботи в аудиторний і позааудиторний час.

Перший етап підготовки вчителя до класного керівництва (1-2 курси) передбачає знайомство з особливостями роботи вчителя-вихователя початкових класів. Студенти розпочинають вивчати психолого-педагогічні дисципліни і включаються в перші види педагогічної практики. Другий етап (3-4 курси) полягає в поглибленні професійних знань щодо діяльності класного керівника та оволодінні вміннями, необхідними для виховної роботи. На третьому етапі (випускні курси) здійснюється фундаментальна підготовка з класного керівництва, закладаються основи для подальшого розвитку професійної майстерності вчителя-вихователя.

Технологія впровадження кожного етапу підготовки майбутніх учителів початкової школи до класного керівництва передбачає дослідження всіх аспектів цього процесу (від постановки цілей, проектування, організації

навчального процесу до перевірки ефективності створеної дидактичної системи) і тому включає цільовий, мотиваційний, змістовий, діяльнісно-операційний та контрольню-оцінний компоненти [5] (рис.1).

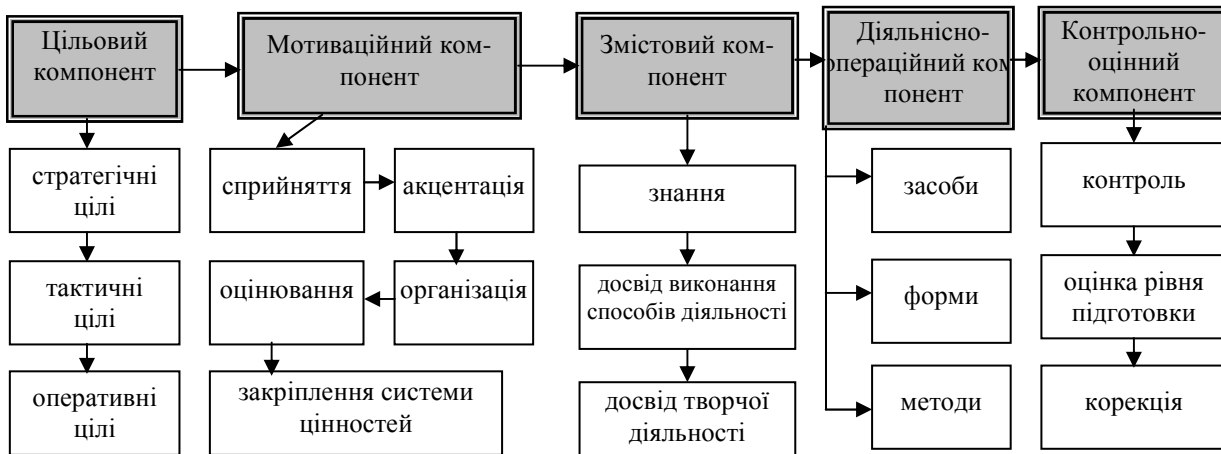

Рис.1. Технологія підготовки до класного керівництва

Зупинимося на окремих компонентах запропонованої технології.

Цільовий компонент передбачає проектування цілей та завдань підготовки студентів відповідно до розробленої моделі майбутнього класного керівника та етапів підготовки. Нами були визначені стратегічні, тактичні та оперативні цілі. Стратегічна мета – це загальна мета підготовки до класного керівництва, до якої слід прагнути у ході всіх етапів підготовки. Тактичні цілі розробляються щодо кожного етапу підготовки. Оперативні цілі формулюються до кожного окремого навчального заняття або завдання.

Мотиваційний компонент. Мотивація діяльності – досить складне утворення, яке містить різні види спонукань: власне мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, установки, ідеали. Поняття "мотив" у науковій літературі означає спонукання до діяльності, що пов'язане із задоволенням потреби суб'єкта; сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, які стимулюють розвиток активності суб'єкта та її спрямованість. Мотиваційний компонент підготовки майбутніх учителів початкової школи до класного керівництва передбачає формування емоційно-особистісного ставлення до виховної роботи, педагогічної теорії та передового досвіду, створення умов для розвитку педагогічного мислення студентів, оволодіння професійними якостями, знаннями, уміннями, що є необхідними для успішного здійснення функцій класного керівника. Необхідність забезпечення мотивації навчання спонукає до вибору оптимальних методів навчання.

Змістовий компонент. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до класного керівництва вимагає глибокого осмислення ними законодавчих та правових документів щодо проблем захисту дитинства, основ соціального виховання, умов збереження та зміцнення здоров'я молодших школярів, специфіки взаємодії суб'єктів соціального виховання; державних документів про мету та завдання виховання, сучасних підходів до виховання, історії педагогіки, етнопедагогіки, змісту виховної роботи в сучасній зарубіжній школі, психологічних особливостей молодших школярів, напрямів виховання, змісту, методів і форм організації виховної роботи в початкових класах, специфіки роботи класного керівника початкової школи, передового педагогічного досвіду виховання в початковій школі та напрямів діяльності класного керівника (вивчення учнів, планування виховної роботи, організація і виховання учнівського колективу, робота з дитячими формуваннями, з різними категоріями дітей, батьками та вчителями-вихователями, які працюють у даному класі). Тому змістовий компонент технології включає в себе соціально-педагогічні, психолого-педагогічні та методичні знання.

Діяльнісно-операційний компонент визначає і характеризує основні засоби, форми та методи діяльності як викладача, так і студента, спрямовані на більш ефективне досягнення визначених цілей підготовки.

Оволодіння студентами педагогічним інструментарієм виховного впливу відбувається за допомогою різних засобів: особистісний приклад та авторитет викладачів, кураторів; психолого-педагогічна література; педагогічна преса; відеозаписи передового педагогічного досвіду; виховні заходи (справи) в початковій школі тощо.

Ефективність підготовки майбутніх учителів досягається і шляхом впровадження різних форм організації навчальної роботи: проблемна лекція, бінарна лекція, лекція-візуалізація, лекція із попередньо запланованими окремими помилками, лекція-конференція, лекція-консультація, семінар-диспут, семінар запитань і відповідей, семінар-конференція, практичне заняття – ділова гра, практичне заняття – розв'язування педагогічних задач, заняття-захист творчих робіт та ін.

Для підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів слід використовувати інтерактивні методики навчання, які передбачають навчання у співробітництві (і студенти, і викладач є суб'єктами навчання). Всі учасники освітнього процесу при цьому взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно розв'язують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії своїх колег та власну поведінку. Студенти заглиблюються в атмосферу ділового співробітництва з розв'язання проблеми, що є найбільш сприятливою для вироблення навичок і якостей майбутнього вихователя.

До найбільш ефективних інтерактивних методів відносимо такі, які забезпечують теоретичну і практичну підготовленість студента до творчого застосування знань, умінь та навичок у професійній діяльності: творчі завдання, проблемні завдання, робота в малих групах, метод "Обери позицію", "Мозковий штурм", рольові ігри тощо.

Контрольно-оцінний компонент: контроль, оцінка рівня підготовки до класного керівництва, відповідна корекція процесу підготовки. Він уміщує методи, які допомагають оцінити рівень підготовки студентів до класного керівництва, виявити недоліки, скоригувати подальшу роботу (тестові завдання, самооцінка студентів рівня своїх знань, розв'язування педагогічних задач, усні, письмові опитування, практичні і семінарські заняття, залік, анкетування, спостереження, бесіди з учителями тощо).

Таким чином, представлена технологія процесу підготовки до класного керівництва сприяє формуванню у студентів стійких професійних мотивів, особистісних якостей; засвоєнню знань щодо специфіки діяльності класного керівника початкової школи; оволодінню уміннями та навичками виховної роботи; орієнтації майбутніх учителів-вихователів на професійне самовдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Психолого-педагогический словарь для учителей и руководителей общеобразовательных учреждений. – Ростов н/Д: Изд-во "Феникс", 1998. – 544 с.
2. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. – М.: Знание, 1989. – 80 с.
3. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз: Монографія / За ред. Н.Г. Ничкало, В.О. Кудіна. – Черкаси: Вибір, 2002. – 322 с.
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учеб. пособ. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
5. Кузьмина Н.В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища. – М.: Высш. шк., 1989. – 167 с.

Матеріал надійшов до редакції 05.09.2004 р.

Шквир О.Л. Технологія підготовки майбутніх учителів початкової школи до класного керівництва.

В статті розкривається специфіка розробленої автором технології підготовки майбутніх класних керівників початкової школи.

Shkvyr O.L. The technology of preparation of the future primary school teachers to the form monitoring.

The article highlights the specific character of the technology of preparation of the future form monitors of the primary school.